

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Omistajaohjausjaoston raportti: hyvinvointialueen tytär- ja osakkuusyhteisöjen seuranta vuonna 2023

Vuosiraportti aluehallitukselle

Omistajaohjausjaosto 13.12.2023

Aluehallitus 22.1.2024

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	2
Johdanto	3
1 Omistajaohjauksen periaatteet	4
2 Toiminnallisten tavoitteiden seuranta koskeva raportointi	5
3 Tytär- ja osakkuusyhteisöjen sopimushallinta	6
4 Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma.....	7
5 Omistajaohjausjaoston työn jatko	8
Liitteet	10

Johdanto

Pohjanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan omistajaohjausjaoston tulee raportoida aluehallitukselle tytä- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta vuosittain. Raportti laaditaan ensimmäistä kertaa toimintavuodelta 2023.

Aluehallitus hyväksyi omistajastrategian kokouksessaan 10.10.2022 § 139. Strategian mukaisesti hyvinvointialue on jaotellut yhtiöomistukset seuraavaan kolmeen eri luokkaan niiden strategisen käyttötarkoituksen ja omistajan kehittämistavoitteiden mukaan: merkittävät, tarpeelliset ja hyödylliset yhtiöt.

Merkittävät yhtiöt tarjoavat hyvinvointialueelle sellaisia tukipalveluita, joita se käyttää päivittäin tai lähes päivittäin. Tarpeelliset yhtiöt auttavat hyvinvointialuetta varmistamaan laajan palvelutarjonnan, joka tukee ydintoimintaa. Hyödyllisissä yhtiöissä hyvinvointialue on mukana sen vuoksi, että niiden omistaminen tarjoaa hyvinvointialueelle lisäarvoa, esimerkiksi sidosyksikköaseman. Tämän raportin painopiste on merkittävien in-house-yhtiöiden toiminnassa.

Omistajaohjausjaosto on päättänyt 27.1.2023 § 7, mitkä yhtiöt ovat hyvinvointialueen toiminnan kannalta niin sanottuja merkittäviä yhtiöitä. Merkittäviä yhtiöitä seurataan siten, että jaostolle esitellään niiden toimintaa ja taloudellista tilannetta neljännesvuosittain.

Seuraavat yhtiöt on luokiteltu merkittäviksi yhtiöiksi: 2M-IT, TT Botnia, Mico Botnia, Provina, TeeSe Botnia, Alerte, Fimlab ja Stöd Botnia Tuki.

Tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi luokiteltuja yhtiöitä seurataan vuosittaisten raporttien avulla. Niiltä pyydetään raportit seuraavan toimintavuoden tammikuussa. Seuraavat yhtiöt on luokiteltu tarpeellisiksi yhtiöiksi: Österbottens migrationscenter / Pohjanmaan Maahanmuuttokeskus, Coxa, Bottenhavets hälsa / Selkämeren terveys, Virtuaalikirjasto, Fastighetsaktiebolag Eila / Kiinteistöosakeyhtiö Eila (dotterbolag/ tytäryhtiö). Seuraavat yhtiöt on luokiteltu hyödyllisiksi yhtiöiksi: Kuntien Tiera, Sarastia, Finlands närlaboratorium / Suomen Lähilaboratorio, Maakuntien tilakeskus ja DigiFinland.

Lisäksi omistajaohjausjaosto raportoi säännöllisesti aluehallitukselle tytä- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta toimittamalla jaoston pöytäkirjat hallitukselle.

Liite 1 sisältää koosteen hyvinvointialueen omistussuhteista ja osakeomistuksista.

1 Omistajaohjauksen periaatteet

Aluevaltuusto on hyväksynyt omistajaohjauksen periaatteet ja ohjeen kokouksessaan 16.12.2022. Omistajaohjausjaosto pyrkii noudattamaan näitä periaatteita aktiivisesti työssään.

Kolme pääperiaatetta ovat:

a) Omistaminen ja suhde markkinoihin

- Omistaminen ei ole itsetarkoitus, vaan sillä pitää olla toiminnalliset tai liiketaloudelliset perusteet.
- Hyvinvointialueen kokonaisuus otetaan huomioon omistamiseen liittyvissä päätöksissä.
- Yhtiömuotoista toimintatapaa hyödynnetään, kun toiminta ja tuotettavat palvelut on tarkoituksenmukaista ja taloudellista hoitaa erillisessä osakeyhtiössä.
- Lähtökohtaisesti hyvinvointialue ei laajenna yhtiömuotoista toimintaansa toimialoille, joilla on toimivat markkinat.
- Yritystoimintaa tulee harjoittaa osana hyvinvointialueen kokonaisuutta siten, että turvataan tasapuoliset kilpailunedellytykset eli kilpailun neutraalisuus julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä.
- Hyvinvointialueen ja yhtiöiden väliset sopimukset sekä muut oikeustoimet tehdään markkinaehtoisesti.
- Hyvinvointialue on aktiivinen, selkeä ja johdonmukainen omistaja.
- Hyvinvointialue seuraa yhtiöomistustensa toiminnan kehittymistä ja asemaa osana hyvinvointialuekonsernia ja tekee aktiivisesti omistajapoliittisia ratkaisuja.
- Samankaltaista toimintaa ei harjoiteta useissa eri yhtiöissä.
- Omien yhtiöiden välille ei rakenneta keskinäisiä omistussuhteita.
- Hyvinvointialue osallistuu rahoitusvastuun kantamiseen omistuksensa suhteessa.
- Hyvinvointialue osallistuu säätiöiden perustamiseen tai hallintoon vain erityistapauksissa.
- Hyvinvointialue on valmis luopumaan yhtiön omistuksesta.

b) Hyvinvointialue on vaativa ja vastuullinen omistaja

- Yhtiölle tai perustettavalle yhtiölle asetetaan selkeät ja mitattavat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.
- Hyvinvointialue sijoittaa uutta pääomaa yhtiöihin vain liiketoiminnan kehittämiseen tai laajentamiseen.
- Hyvinvointialueen yhtiöissä toiminnan tulosta ja kannattavuutta verrataan toimialan yhtiöiden vastaaviin lukuihin.

c) Hyvinvointialue on vastuullinen ja eettinen omistaja

- Hyvinvointialue on omistajana sitoutunut yhtiöidensä kautta harjoittamaan vastuullista ja kestävää kehitystä tukevaa liiketoimintaa.

2 Toiminnallisten tavoitteiden seuranta koskeva raportointi

Omistajaohjausjaosto on vahvistanut merkittävien yhtiöiden vuoden 2023 toiminnalliset tavoitteet 27.1.2023 pitämässään kokouksessa seuraavasti:

Pohjanmaan hyvinvointialue omistaa ainoastaan yhden tytäryhtiön, kiinteistöyhtiö Eilan. Sille ei ole tässä vaiheessa syytä määrittää erityisiä toiminnallisia tai taloudellisia tavoitteita.

Merkittäviksi luokiteltujen yhtiöiden osalta ehdotetaan omistajaohjausjaoston asettavan vuoden 2023 tavoitteiksi, että toimintaa hoidetaan taloudellisesti kestävin perustein, että palvelutuotanto on laadukasta ja kustannustehokasta ja että yhtiö selviytyy hyvin verrattuna vastaavien palveluiden hintoihin markkinoilla. Omistajaohjausjaosto toivoo, että yhtiöt käyvät riittävästi vuoropuhelua hyvinvointialueen kanssa ja toimittavat neljännesvuosittain raportin yhtiön toiminnasta ja talousarvion toteutumisesta. Raportissa on tuotava esiin ne mahdolliset riskit, joita yhtiö toiminnassaan näkee, sekä toiminnan kehittämistavoitteet, niin että hyvinvointialueelle voidaan jatkossakin tuottaa kustannustehokkaasti palveluita.

Jaosto kehottaa osakkuusyhtiöitä varmistamaan, että yhtiöiden omistajaohjauksessa (ownership corporate governance) noudatetaan vähintään nykyistä in-house-yhtiöiden omistajavaikuttamista koskevaa säännöstöä. Se voi merkitä muun muassa osakassopimusten tarkistamista ja/tai käyttöönottoa tai muita vastaavia omistusjärjestelyjä.

Merkittävät yhtiöt ovat raportoineet kausien 1-3, 1-6 ja 1-9 neljännesvuosiraporteissaan toiminnastaan, taloudestaan, riskinarvioinnista sekä toiminnan suurista muutoksista. Liite 2 sisältää koosteen vuoden 2023 neljännesvuosiraporteista.

3 Tytär- ja osakkuusyhteisöjen sopimushallinta

Pohjanmaan hyvinvointialueen sopimushallintajärjestelmänä toimii Dynasty, jonka kautta varmistetaan myös sopimusten valvonta ja muutoshallinta. Sopimushallinnalle on valmistelussa myös erillinen ohje ja sopimusprosessit, joissa on huomioitu hankinnat sidosyksiköistä omana osuutena. In-house-yhtiöille nimetään omat sopimuksen vastuuhenkilöt, jotka pitävät aktiivisesti yhteyttä yhtiöihin ja tietenkin varmistetaan, että yhtiöissä on myös nimetty vastaavat henkilöt.

Sidosyksikköjen kanssa tehdään useimmiten yhteistyössä puitesopimus/pääsopimus, jonka alaisuuteen tehdään erillisiä palvelusopimuksia taikka toimeksiantosopimuksia.

Palvelukuvausten ja palvelutasojen määrittelyn kautta voidaan ohjata palvelujen tuotantoa siten, että se parhaiten vastaa hyvinvointialueen tarpeita.

Sopimuksessa sovitaan yhteistoiminnasta ja reklamaatioprosessista, raportoinnista, vastuuhenkilön roolista ym. Palvelukuvauksista tehdään mahdollisimman yksilöityjä ja määritellään vastuunjakotaulukko, joka jalkautetaan niihin yksikköihin, joita toiminta koskee. Vuosittain sovittujen yhteistyökokousten kautta voidaan myös varmistaa, että sopimuksessa määritetyt prosessit ja mallit ovat toteutuneet. Palaute ja tarvittavissa reklamaation antaminen on myös tärkeä tapa varmistaa, että mahdolliset virhetilanteet dokumentoidaan ja korjataan.

4 Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma

Aluevaltuusto hyväksyi vuosien 2023-2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman kokouksessaan 12.6.2023 § 39. Ohjelman toimenpideoasa sisältää yhteensä 38 235 000 euron säästöt, joista 10 miljoonaa euroa tulee säästää vielä syksyn 2023 aikana.

Osa täytäntöönpanosta kohdistuu in-house-yhtiöihimme. In-house-yhtiöiden palvelujen käyttö muodostaa runsaat 100 miljoonaa euroa. Eniten käyttöä/ostoja on seuraavilta yhtiöiltä: Fimlab, 2M-IT, TeeSe Botnia, Alerite, Stöd Botnia Tuki, TT Botnia, Mico Botnia, Provina sekä Selkämeren Terveys. Ostot in-house-yhtiöiltä muodostavat yhteensä n. 12 % vuoden 2023 toimintakustannuksista.

Hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendianalyysissä tunnistettiin tulevaisuuden uhkaksi mm. tehottomat in-house-yhtiöt. Sen vuoksi in-house-yhtiöiden kustannustehokkuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Omistajaohjausjaosto hyväksyi 30.8.2023 ehdotuksen vuoden 2023 ruoka- ja siivouspalvelujen säästöjen jakamiseksi siten, että TeeSe Botnia Oy Ab:lle asetetaan 377 000 euron säästövaatimus vuonna 2023, Alerite Ab Oy:lle 73 000 euron säästövaatimus ja Ab Stöd Botnia Oy:lle 150 000 euron säästövaatimus. Nämä yhtiöt ovat esitelleet ehdotuksensa säästötoimenpiteiksi jaoston kokouksessa 22.11.2023.

Omistajaohjausjaosto hyväksyi 26.10.2023 vielä 3 miljoonan euron säästöjen jakamisen vuonna 2024. Omistajaohjausjaosto painotti tuolloin, että säästövaatimukset tulee täyttää ensisijaisesti in-house-yhtiöiden toimintaa tehostamalla ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa hyvinvointialueen nimeämien koordinoijien kanssa. Säästöjen tulee olla pitkäaikaisia ja kestäviä, eivätkä ne saa vaarantaa hyvinvointialueen toimintaa.

Säästöjä seurataan jaoston tulevilla kokouksilla vuonna 2024.

5 Omistajaohjausjaoston työn jatko

Omistajaohjausjaosto on pitänyt toimintavuoden 2023 aikana 9 kokousta. Keväällä päätettiin eri osakkuusyhteisöjen yhteyshenkilöistä, ja jaosto on seurannut yhtiöiden vuoden 2022 tilinpäätöksiä yhtiökokousasiakirjojen kautta.

Syksyn aikana on keskitytty tulevaisuus- ja sopeuttamishjelman säästötoimenpiteiden täytäntöönpanoon. Tämä työ jatkuu vuosina 2024 ja 2025.

Julkisomisteisten sidosyksikköyhtiöiden eli in-house-yhtiöiden käyttö on viime vuosina yleistynyt kunnissa ja uusilla hyvinvointialueilla. Omistajaohjausjaosto seuraa, miten sidosyksikköjä koskeva lainsäädäntö mahdollisesti muuttuu hallitusohjelman Vahva ja välittävä Suomi kirjausten perusteella. Tässä vaiheessa ei vielä ole konkreettisia ehdotuksia lainsäädännön muutoksiksi.

Merkittäviksi luokiteltujen yhtiöiden osalta omistajaohjausjaosto on asettanut vuoden 2024 tavoitteiksi seuraavan:

-Toimintaa hoidetaan taloudellisesti kestävin perustein, palvelutuotanto on laadukasta ja kustannustehokasta ja yhtiö selviytyy hyvin verrattuna vastaavien palveluiden hintoihin markkinoilla.

- Yhtiöt toteuttavat säästövaatimukset, jotka Pohjanmaan hyvinvointialue on asettanut omistajaohjausjaoston käsittelyjen 30.8.2023 § 58 ja 26.10.2023 § 76 kautta.

-Siltä osin kuin yhtiöt tuottavat palveluja hyvinvointialueelle, ne osallistuvat aktiivisesti hyvinvointialueen toiminta- ja palveluverkoston uudelleenjärjestelyyn yhtiön asiantuntemuksella ja uusiin ratkaisuihin joustavasti suhtautuen.

-Kukin yhtiö toteuttaa vuoropuhelussa hyvinvointialueen kanssa sopimuskokonaisuuksien läpikäynnin, jossa pyritään yhteistyössä uusiin teknisiin ratkaisuihin sekä kustannustehokkaampiin ratkaisuihin ja malleihin.

- Omistajaohjausjaosto korostaa olevan tärkeää, että yhtiöt käyvät riittävästi vuoropuhelua hyvinvointialueen kanssa jaoston nimeämien yhteyshenkilöiden välityksellä.

- Yhtiöt toimittavat neljännesvuosittain raportin yhtiön toiminnasta ja talousarvion toteutumisesta. Raportissa on tuotava esiin ne mahdolliset riskit, joita yhtiö toiminnassaan näkee, sekä toiminnan kehittämistavoitteet, niin että hyvinvointialueelle voidaan jatkossakin tuottaa kustannustehokkaasti palveluita.

- Alihankkijoita käyttävät yhtiöt kehittävät vuoden 2024 aikana raportointia siitä, miten sopimuksen mukaista läpilaskutusta seurataan ja miten mahdollisia hinnankorotuksia seurataan ja valvotaan siten, että ne eivät rasita loppukäyttäjää, ts. hyvinvointialuetta. Hankkeiden ja yksittäisten toimeksiantojen osalta omistajaohjausjaosto pyytää alkuperäisen talousarvion tarkempaa ja aktiivisempaa seurantaa ja raportointia asianomaisen yhtiön yhteyshenkilölle hyvinvointialueella.

Omistajaohjausjaosto kytkee vuoden 2024 vuosiraportoinnin näihin tavoitteisiin sekä säästötoimenpiteisiin, jotka vuonna 2024 toteutetaan tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman puitteissa.

Liitteet

Liite 1 Hyvinvointialueen omistussuhteet ja osakeomistukset

Liite 2 Kooste hyvinvointialueen merkittävien in-house-yhtiöiden neljännesvuosiraporteista